

İktisat Perspektifinden Postmodern Epistemolojiler

DOI NO: 10.5578/jss.16923

Emrah Doğan¹

Geliş Tarihi: 04.03.2015

Kabul Tarihi: 12.02.2016

Özet

İktisat bilimi kendisini ideolojisi olmayan bir olgu bilim olarak tanımlamasına karşın günümüz modern iktisadı; aynı olguların farklı perspektiflerde, kırılmaları ve ayrımların bir arada yaşandığı bir bilim haline getirmiştir. İktisadın bu yeni yapısı kesin ve mutlak doğru iddiaları ile bu doğruların araştırılması yöntemlerinin bir yana bırakılarak çoğulcu söylem, anlayışa yönelik; yöntem ve metodolojiye önem verilmesi gereğini ortaya koymaktadır. Modernist düşüncenin tek doğru anlayışına bir tepki olarak ortaya çıkan postmodernizm, iktisadın bu yeni yapısına dinamik ve çoğulcu bir modelleştirme anlayışı önermektedir. Bu çalışmada, kantitatif yöntemlerin yanı sıra farklı bilme biçimlerinin insan bilgisine dahil edilmesini savunan postmodern çoğulcu anlayışın modern iktisada olan yansımaları irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İktisat, Postmodernizm, Epistemoloji, Bilim Felsefesi

Postmodern Epistemology from Economic Perspective

Abstract

Economics as a science, although non-science ideology itself as a phenomenon, our present day, the modern economy, has become a science that has one the different perspectives of the same phenomenon of reflection and the distinction. This new structure of economics with precise and absolute truth claims, leaving aside, investigation method of this rights pluralist discourse for understanding; reveals the importance should be need to the method and methodology. The only accurate understanding of modernist thought as a response which emerged in postmodernism offers a dynamic and pluralist conception of modeling for the new structure of economics. In this study, as well as quantitative methods, advocating the inclusion of Human Knowledge of the different forms of

---

¹ Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, emrahdogan1903@hotmail.com

knowledge reflections of the postmodern pluralism in modern economics are examined.

Key Words: *Economics, Postmodernism, Epistemology, Philosophy of Science*

Giriş

Geleneksel bilimsel düşüncenin temellerini 13. yüzyılda Roger Bacon'a kadar uzanan pozitivist felsefe oluşturmaktadır. 13. yüzyıldan günümüze kadar ki süreç incelendiğinde, bilimin metodolojik yönde gösterdiği değişimlerin arkasında çoğunlukla o dönemlerde kendinden önce ki bilimsel alışkanlıkları ortadan kaldıran zihinsel değişimler olduğu görülmektedir. Bilimin gelişim sürecinin son dönemleri incelendiğinde de benzer bir değişim sürecinin yaşandığı görülmektedir. Rönesans sonrası Aydınlanma Çağı'nın yaşanmasıyla hız kazanan, 18. yüzyıldan bu yana bilime hakim olan başlangıçta nesnelcilik olarak tanımlanırken, sonraları olguculuk olarak tanımlanan ve en genel haliyle "modernizm" olarak adlandırılan yeni bir zihinsel değişim sürecine girilmiştir. Bu yeni süreç bilimi ve bilim felsefesi anlayışını çok keskin hatlarla kabul edilen, değer yargılarının sorgusuz paradigmalara kabul edildiği bir forma dönüştürmüştür. Bilim felsefesinde görülen bu değişim bilim metodolojisine de yansımalarla kartezyen düşünce ve pozitivist yaklaşımlarıyla bilimsel olanı maddesel olana indirgeyerek bilimin çalışma alanını daraltmıştır.

Bilim metodolojisinde gerçekleşen maddesel bilim anlayışı tüm insani ve toplumsal faaliyetlerin çekirdeği olarak adlandırabilecek iktisadi faaliyetlerin bilimi olan iktisadında temel ilkelerini etkileyerek matematiksel tabanlı, formalist ve tekçi (pozitivist) bir anlayışa hapsederek iktisat biliminin üzerine gölge düşürmüştür. İktisadın incelemiş olduğu nesnenin deneysel bir ortama hapsedilememesi, hapsedildiği takdirde ise mevcut yapısında bulunan önemli mekanizmaların gözlenmesinin zor hale gelmesi, pozitivist kesinlikçi ideolojinin iktisada olan yararlılığının sorgulanmasını gerektirmektedir. Böyle bir iktisadın varlığı, çoğu zaman temelini borçlu olduğu iktisadi faaliyetleri ve ilişkilerini sorgulamak yerine, tıpkı rasyonel insan varsayımında olduğu gibi iktisadı, nesnel neden olarak kabul etmekle yetinmektedir. Dolayısıyla da iktisat gerçek anlamını yitirerek, kesinlik ideolojisinin hakim olduğu bir metodolojik sistemin elinde giderek ortadan kaybolmaktadır.

18. yüzyıldan bu yana iktisada hakim olan metodolojik, araçsal, formel ve tekçi sistem, son yıllarda mantıksal olguculuk karşıtlığı ya da nesnellüğün eleştirisi olarak modernist felsefeye karşı yeni bir boyut getiren postmodernist bilgi kuramıyla, pozitivist sisteme karşı çoğulcu bir perspektif sunarak önemli bir alternatif olmaya başlamıştır. Bu çalışma boyunca da modernist felsefeyi sorgulayarak bilim felsefesine yeni bir boyut getirmeyi

başaran postmodernizmin, iktisat metodolojisi ve iktisat bilimine yansımaları irdelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde modernist felsefeden postmodern söyleme yaşanan süreç irdelenmiştir. İkinci bölümünde postmodern epistemolojiler aktarıldıktan sonra çalışmanın son bölümünde postmodern söylemin iktisada olan yansımaları incelenmiştir.

1. Modernizmden Postmodernizme

Modernizm, başlangıcı 1300'lü yıllara kadar dayanan Rönesans'ın biçimlendirmesiyle özellikle 19. yüzyılda Batı dünyasının egemen haline gelen düşünce ve dünya görüşüdür. 18. yüzyılda aydınlanma çağı ile başlayan modernizmi betimleyen karakteristik özellikleri; rasyonellik, aklın egemenliği, mantık, bilimsel/evrensel doğrular, bilimsellik, algoritmik, sistematik düşünme ve pozitivism olmuştur (Kale, 2002: 29). Modernitenin en önemli özelliklerinden biri insan aklına verilen aşırı önemdir. Bu önemin ardında Aydınlanma çağının beraberinde getirdiği dinamikler yatmaktadır. Akıl aracılığıyla yaratılan düzenlerin tartışılmaz olduğunu savunan Aydınlanma düşüncesine göre akıl, insana matematiğin en soyut, en karmaşık doğrularını anlama ve bu doğruları evrene uygulama olanağı vermiştir.

Modernizm de söz konusu olan akıl anlayışı bilimsel bilgilerin öznellikten arınmış rasyonel bilgiler olduğu düşüncesiyle pozitivist bilim anlayışı ön planda tutulmaktadır. Bu nedenle modernist düşüncede bilgi zaman ve mekana göre değişmediği varsayımıyla, tıpkı insana doğayı gözlemleyerek ve deneye tabi tutarak formel kurallarla doğaya müdahale yetisi verdiği gibi; iktisat, sosyoloji gibi sosyal bilimlerde de toplumlara gözlem ve deneye tabi tutarak kurallarla müdahale etme yeteneği vermektedir. Bilginin gerçeği yansıttığı ve bunun evrensel geçerli olduğu düşüncesini taşıyan pozitivist bilim anlayışı; kültür, etik, din gibi konuları ise rasyonel söylemin dışına itmiş, bunlar üzerine konuşulmasını anlamsızlaştırmıştır (Kale, 2002: 31-32).

Modernist felsefede pozitivist bilim anlayışının popülaritesinin artmasında 18. yüzyılda David Hume ve August Comte'un katkısı büyük olmuştur. Hume'un, bilimsel akıl yürütme yöntemini insan davranışlarını incelenmesinde kullanarak psikoloji, felsefe, estetik ve epistemoloji gibi bilimlerin ampirik bulgularını tek bir ampirik insan doğası bilimi olarak bütünlemeye çalışması araştırmanın yöntemi olarak aklın seçilmesinde modernist düşüncenin gelişimini güçlendirmiştir. Comte'un ise olguların toplanması ve betimleyici yasalarla elde edilecek bilimsel bilginin tüm disiplinlerde öznelliği açacak bir bilimsel yöntem olacağını öne sürmesi,

akıl ve yasalara dayalı tekçi gerçekliğin kabul edilmesinde büyük etkisi olmuştur (Serdaroğlu,1995: 55-56).

19. yüzyılda da, modernist görüş tıp, biyoloji, sosyoloji gibi pek çok alanda insan bilgisinin elde edilmesinde tek kuram olmuştur. 20. yüzyılda da Mach'ın sadece ampirik verilerle doğrulanan kuramların bilimsel olduğu görüşü ve Karl Popper'ın bilimi, “yanlışlanabilir, açık, kesin savlar ileri sürebilme” şeklindeki tanımı modernist pozivist bilim anlayışının bu yüzyıla da damga vurmasını sağlamıştır (Beed, 1991: 459-461). Ancak 20. yüzyılda Aydınlanmacı modernizmin çoğulluk ve özgürlükleri sınırlayan, farklı söylemlerin yeşermesini zorlaştıran totaliter bir metasöyleme dönüşmesi sonucu bu yüzyılın son çeyreğinde ciddi bir sarsıntıya uğramıştır (Kara, 2001: 9). Bu sarsıntı beraberinde yeni bir düşünce akımı Postmodernizmi getirmiştir. Bu yeni düşünce akımı modernizmin akıl, bilgi, birey, toplum, nedensellik gibi kategorilerini radikal bir eleştiriye tabi tutarak, Aydınlanmacı metasöylemin ufuk daraltan ve düşünce parametrelerini sınırlayan tekçi (pozitivist) çemberini kırarak çoğulcu bir düşünce alanının oluşturulmasına büyük katkıda bulunmuştur.

Postmodernistlerin gerçeğin tek ve her yerde evrensel olduğu şeklinde var olan modernist düşünceye karşı oldukları burada özellikle belirtilmelidir. Postmodernist düşünürlere göre gerçek tek değildir. Bu, gerçeğin olmadığı anlamına gelmez. Daha doğrusu mutlak bir gerçekliğin olmadığı, birden fazla olabileceği anlamına gelmektedir (Beriş, 2003:498).

Postmodern anlayışa göre bilimsel bilginin özneliği reddetmeyen yapısı bilim felsefesi ve tüm bilimleri etkilemektedir. Bu yeni akımda tek bilimsel doğru iddiası ve bu iddiayı oluşturan bilimsel yöntem bırakılarak, çoğulcu söylemin önemszenmesinin yolu açılmıştır. Modernist düşüncenin tek doğru anlayışına karşı çıkan postmodernizm, bu yönde oluşturulan modellerden birini seçmeyi reddeden, tek kimlik, tek anlayış yerine çoğulcu, ayırımı ve farklılığı vurgulayan; “kendinden menkul rasyonel özne, retorik ile bilim arasında katı bir ayırım içeren” bilgi anlayışına meydan okumaktadır (Ruccio, 1991:495-497). Postmodern söylem başta sanatta ön plana çıkmış olsa da sonraları tüm bilimlerde özellikle sosyal bilimlerde yeni bir perspektif getirmiştir. Modernizmin tekçi çözüm ve cevap üreten perspektifi yerini son yıllarda ucu açık, çok boyutlu, çok değişkenli, çok yöntemli, sadece rasyonel insan davranışı yerine öznel insan davranışlarına da yer veren çoğulcu bilgi ve bilim anlayışına bırakmaktadır.

2. Postmodern Epistemolojiler

Aydınlanma felsefesinin ortaya çıkardığı tekli düşünce matrisini benimseyen modernizmin epistemolojik bileşenini “tek doğru” veya “tek yanlış” gibi tek akla dayanan basit bir düşünce mekanizması

oluşturmaktadır. Bu basit düşünce mekanizması özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkarak modernizmin tek akılcı söylemine karşı koyan postmodernizm; tek akıl yok akıllar var teziyle modernist epistemolojilere şüpheyle bakılarak sorgulanmasını sağlamıştır.

Postmodern epistemoloji modernizmin bilgiye özcü, indirgemeci ve temelci bir biçimde yaklaştığını savunur. Postmodern epistemolojiye göre ise, tek akıllar yerine akıllar vardır ve her şey her şeyi belirler ve her şey her şeyden etkilenebilir. Doğrular yalnızca teorilerin içinde vardır, teoriler arası ortak doğrular yoktur. Hiçbir kuram evrensel veya bütünsel açıklamalarda bulunamaz.² Postmodern epistemoloji, modern epistemolojilerin dayandığı varlık/düşünce özne/nesne dualitelerini reddedip bunları gerçeklik içeren bütünün parçaları olarak görmektedir (Kara, 2001:87).

Postmodernizm modern bilim anlayışını da etkileyerek bilimsel metodolojinin eski alışkanlıklarını değiştirmesinde büyük etkiye sahip olmuştur. Modernizm de bilginin insan tarafından dış dünyanın gözlemlenmesi ve deneylenmesi sonucunda elde edilmesine karşı postmodern epistemolojiye göre, bunu yapan insanın tarafsızlığı neredeyse imkansızdır. Bu nedenle postmodern epistemoloji insanı da dahil eden çoklu çözüm mekanizmaları olan bilim metodolojisini savunmaktadır.

3. Postmodernizmin İktisada Yansımaları

İktisat bilimi ve felsefesinin, iktisadın kendini ideolojisi olmayan bir olgucu bilim olarak tanımlayarak bir ideolojik görüşte olması, iktisadın bir çatışma ve zıtları içeren bir bilim dalı yapmaktadır. İktisadın, ekonomide üretilen malların; değişimi, bölüşümü, tüketimi; bireylerin faydalarını maksimize etmeleri, firmaların rekabeti ilgili faaliyetlerin bilimi olduğu kadar, toplumdaki ideolojilerin yeniden üretilmesini de içeren bir bilim olması, karşılıklı çatışmaların olmasının temel dayanak noktasıdır.

Klasik İktisattan Neoklasik İktisat'a, Neoklasik İktisat'tan Keynesyen İktisat'a kadar pek çok iktisat okulu iktisadi faaliyetleri ve iktisadı kendi ideolojik dayanak ve yöntemlerinden hareketle tek bir iktisadi tanıma indirgemeye çalışmıştır. İktisat okullarının iktisadı tek bir tanıma indirmesinin altında yatan sebepse, hakim iktisadın pozitivist kökenli olmasından kaynaklanmaktadır. İktisadın bir taraftan sosyal unsurların ekonomik yapıya indirgendiği ekonomi toplumlarının (Polanyi, 2000:101) tekçi yapısından, diğer taraftan doğaya ve insana gittikçe etkin bir şekilde hükmetmesinin yolunu açan teknik ve pozitivist bilimin rasyonellik

---

² Sosyal Bilimler Sözlüğü, 2005

kültüründen (Habermas, 1997:34-37) beslenmesi iktisadı tekçi aklın olduğu bir bilim haline getirmiştir.

Pozitivizmin etkisiyle hakim politik ve bilimsel sistemin iktisadı tek tipleştirilmesi beraberinde bir çok tartışmaya da öncülük etmiştir. Tek tipleştirilmiş iktisat üzerine yapılan tartışmalar sonucu günümüz modern iktisadı kırılmaları, ayrımları yaşamıştır. İktisatçılar bu kırılmalar sonucu aynı olguları farklı perspektiflerde algılayarak kuramları kavramsallaştırması sonucunda, farklı kuramlara dayanan farklı politika önerilerini savunmuşlardır (Ruccio, 1991:495; Serdaroğlu, 1987:1; Serdaroğlu, 1995: 66).

Modernizmin tek akılcı yapısına karşı süregelen tartışmalara öncülük eden postmodernist felsefenin iktisada yansımaları ise 1982’de Caldwell ile birlikte, doğa bilimlerindeki olguculuk karşıtlığı tartışmasıyla olmuştur. İktisatçılar olguculuk karşıtlığı tartışmalarıyla birlikte iktisat bilimine, mantığına postmodernist bir perspektifle farklı görüşler ileri sürmeye başlamışlardır.

İktisatçılar iktisat bilimine postmodernist felsefenin esintileriyle yaklaştığında, tek kesin doğru anlayışını reddederek, libreal, neoklasik-yapısalcı, marksist ayrımları eşit ama farklılık temelinde çoğulcu bir yapıda ele alabilmektedir (Mirowski, 1991: 565; Ruccio, 1991: 495-496; Serdaroğlu, 1995: 66). Bu yeni yapıyla bir toplumsal bilim olarak iktisat, ne yalnızca a priori/analitik bilime (matematik), ne yalnızca ampirik bilime (fizik), ne yalnızca normatif bilime (ideoloji ya da ahlak felsefesi), ne de yalnızca tarihe indirgenebilir; ama bunların kesiştiği bir bilimdir. (Yay, 2005: 2). Söz konusu bu tespit, postmodern felsefenin önerdiği çoğulcu (pluralist) yapının iktisada yansımından başka bir şey değildir. Örneğin iktisadi bilgi üretim sürecine, A. Smith’in (işbölümü ve görünmez el) hipotezinin uygulanması durumunda, iktisadi bilgi bütünü çok daha fazla artırılabilir. Gereken sadece; herkesin kendi uzmanlık alanında işini en iyi şekilde yapmaya çalışması, disiplinlerarası iletişim ve tartışma geleneğinin oluşturularak çoğulcu çözüm mekanizmalarını içeren yapıda bir bilim olmasıdır (Mirowski ve Sent, 2002).

1980 öncesi iktisadında hakim olan bilimsel metodoloji, bilim felsefesindeki mantıksal pozitivizm veya Popper’a başvurularak kararlaştırılır ve iktisadi bir sorun; “bilim felsefesi”, “iktisat metodolojisi” ve “uygulamacı iktisatçılar” hiyerarşisi çerçevesinde tek doğruya ulaşmak için yanıt aramaktaydı (Yay, 2005: 2). Ancak postmodernizmle birlikte günümüz modern iktisadında sadece olgulara dayanan tekçi bilimsel metodoloji miadını doldurmaktadır.

Geleneksel iktisadın özellikle neoklasik iktisat anlayışının olgucu temele dayanan kuram ve modellerinin, bilimsel ve gerçekleri açıklayıcı

iddiasında olmalarına karşın, iktisadi olgu ve gelişmeleri açıklamada yetersiz kalmaktadır. Diğer yandan farklı felsefi yaklaşımların ürünleri olarak ortaya konulan, kendilerini modernist ideolojinin eleştirisi olarak adlandıran Post Keynesyen, Marksist, Yapısalcı iktisat anlayışlarının ortaya koyduğu model ve kuramlarda modernist sorunsalın olgucu tekçi yapı sınırlarını aşmamaktadır (Serdaroğlu, 1995:71).

Bilimin ne olduğuna ilişkin tartışmaları iktisada taşıyan ilk iktisatçı olan Blaug'a göre, iktisat ve bilimin amacı yanlışlanabilir ilginç önermeler üretmektedir. Bilimde üretilen kuramların bilimsel olabilmesi en azından kural olarak yanlışlanabilirliğine bağlıdır (Blaug, 1986:697). İktisat perspektifinden düşünüldüğünde de üretilen teorilerin olgucu kabulde tek ve kesin doğrucu anlayışı, iktisat bilimini bilim olmaktan uzaklaştırmaktadır. İktisadın Blaug'un da önerdiği gibi mantıksal olguculuk karşıtı bir yapıda varsayımları ampirik olarak test edilebilmesi üretilen teorilerin değerini arttırmaktadır. Ancak modernist iktisatta varsayımların ampirik olarak testinde, insanı rasyonel kabul ederek insan davranışlarını bilimin dışına itmesi, iktisat bilimini bilimsel gerçekliklerden uzaklaştırmaktadır. Gerçek dünyada elde edilen verilerin kullanıldığı modernist iktisadın önerdiği pek çok model, önermelerin ve varsayımların testini güvenilirlik ve uygunluk açısından gerçek dünya gerçeklerinden uzaklaştırmaktadır.

Günümüz modern iktisadında iktisadi analizde önemli bir yer tutan ekonometride de bu gerçeklik sorunu görülmektedir. Blaug iktisadın pek çok alanında yapılan ekonometrik çalışmaların çelişkili sonuçlar verdiği, gerçek dünya verileriyle elde edilecek sonuçların tek doğruluğuna ulaşamayacağı gerçeğine dikkat çekmektedir (Blaug, 1986: 703). Bu ise modernist iktisat bilim metodolojisinin dayandığı olgucu bilim felsefesi anlayışının, insan davranışları temeline dayalı iktisattaki çöküşü anlamına gelmektedir. Ekonometriye postmodernist bir bakışla yapılacak bir diğer eleştiride ekonometrik çalışmaların değer yargısı içermesidir (Beed, 1991: 486). Ekonometriye bir araç değil de amaç gözüyle bakarak kişisel inanç, yargı gibi bakış açılarıyla ön yargılı istenen tek doğru sonuca göre değişkenlerin belirlenerek istatistiki sonuçlar elde etme çabası, iktisadı nesnel, bilimsel ve inandırıcı olmaktan uzaklaştırmaktadır.

Tüm bu tartışmaların ışığında iktisat yazınında postmodern söylemin yansımaları artarak devam etmektedir. Genel Denge Analizi ve bu modelin uzantıları olarak kabul edilebilecek dengesizlik modelleri, çoğulcu postmodern özellikleriyle iktisatta postmodernizmin ilk yansımaları olarak değerlendirilmektedir. Tümüyle modernist olgucu bilim felsefesi anlayışını yansıtan Neoklasik İktisat okulunda tek denge ve dengenin tekliği kuramı ise Sanısal Denge Modelleri ile sarsılmaktadır. Sanısal denge modelleri, Neoklasik tek dengeciliğe karşı kuramın nesnesi olan malı, farklı zaman ortam boyutlarında tanımlayarak farklı konjonktürde farklı denge noktaları

oluşabileceği yaklaşımıyla modern pozitivist iktisadın genel geçer dayanaklarından birini postmodern bir bakışla geçersiz kılmaktadır.

Postmodernizmin iktisatta bir diğer eleştiri konusu da matematiğin kullanımınıdır. “İktisatta matematiğin kullanımı, diğer matematik dışı dillerden daha az imgesel” olmamaktadır (Serdaroğlu, 1995: 75). İktisatta ölçülebilen olguların doğruluğunun sınanması matematik sayesinde mümkündür. Ancak iktisatta her olgu birçok olguya bağlıdır ve bu açıdan her olguya birçok açıdan bakılması gerekir (Olgun, 1979: 95-98). Modernizmin getirdiği mantık ve tek akla dayalı geleneksel iktisat ise özellikle Neoklasik iktisat okuluyla matematiksel tabana dayalı matematiğin alt dalı gibi bir biçime dönüşerek; iktisadi piyasa, fiyat, fayda, kar gibi iktisadi kelimeleri kullanan “sosyal matematiğe” dönüştürmüştür. Burada sorun yalnızca, matematiğin iktisatta yoğun bir şekilde kullanılması olmayıp, iktisadın toplum bilimlerini teğet geçmesi nedeniyle toplumsal sorunlarla bağlantısının yeterince kurulamamasıdır. Oysaki makro iktisadın temel konularını oluşturan az gelişmişlik, işsizlik, yoksulluk, gelir dağılımı eşitsizliği gibi sorunların sonuçları toplumsaldır (Durusoy, 2008: 15-17).

Philip Mirowski neoklasik iktisat okulunun iktisadi tekçi yapıda, matematiksel formel bir biçime dönüştürmesine karşı çıkararak, alternatif bir yol olarak postmodern değer kuramını sunmuştur. Postmodern değer kuramı diğer adıyla sosyal değer kuramı matematiğin fizikte kullanmadığı dört alanını kullanarak neoklasik değer kuramına alternatif bir biçimde formüle etmiştir (Mirowski, 1991). Mirowski bu değer kuramını Fizik “enerji” metaforu üzerine inşa edilmiştir epistemolojisiyle, iktisatta değer kuramı üzerine inşa edilmiştir epistemolojik dönüşümüyle başarmıştır.

Postmodern felsefenin iktisada yansımalarının önemli bir kısmı matematik, fizik ve biyolojideki gelişmelerin yansımalarından başka bir şey değildir. Bir başka ifade ile “yeni” matematik, “yeni” fizik, “yeni” biyoloji, postmodern yeni iktisadın temelidir. Bu gelişmeler, yeni iktisatta çoğulculuk anlamına da gelmektedir. Yeni iktisat metodolojisi de bu durumdan etkilenerek dönüşüm sürecine girmiş çoğulcu anlayışta tümevarım yöntemini kullanmaya başlamıştır (Milberg, 2007). Postmodern felsefenin iktisada getirmiş olduğu bu yeni akımın kullandığı araçlar: çoklu denge problemlerine önem verilmesi; kesin ve tek doğru yerine belirsizliğin hakim olduğu; insan bilgisinin ve davranışının rasyonelliğinden çok insan davranışlarının ve insanın öğrenmesinin daha ciddiye alındığı; kuramsal yöntemler yerine farklı bilme biçimlerinin de dahil edilmiş olduğu ampirik doğruluklara daha fazla önem veren iktisadi bilimsel metodolojileridir.

Postmodernizm iktisat metodolojisinde; heterojen ajanlar, doğrusal olmama, rastlantısal (random), olasılıksal gibi yeni kavramları getirmesinin yanı sıra ekonofizik, termo iktisat, kompleksite iktisadı (doğrusal olmama, çoklu denge, artan getiri, küçük olayların önemini içeren dengesizlik

iktisadı) gibi istatistiksel fizik kökenli yeni alanların ortaya çıkmasında etkili olmuştur (Eren, 2012:6). Örneğin dinamik olasılıksal genel denge kuramı ve kararsız denge kavramı iktisatta çok sayıda (sayısız denge) konusunu gündeme getirmiştir (Dridi vd., 2007:397). Ayrıca, dinamik olasılıksal genel denge kuramında olasılıksal şoklarda ele alınan belirsizlik, rastlantısal olasılıklarının dağılımının bilinmesi varsayımı üzerine kuruludur (Frenkel ve Rapetta, 2009:686). Bu varsayım, iktisatta kesin ve tek doğrunun dönüşüm geçirerek yerine belirsizliğin hakim olduğu postmodern yeni iktisat metodolojisini ortaya koymaktadır.

Kompleksite (karmaşıklık) iktisadında ise hesaplanabilir (computational) iktisat analizleri, heterojen birey gibi öne çıkan birçok analiz ve kavramlar, iktisatta hızla postmodern bakış açısının kullanılmasını sağlamaktadır (Hommes, 2006). Kompleksite (karmaşıklık) iktisadı ve ajan-temelli hesaplanabilir iktisadın giderek önem kazanmaya başlaması ve özellikle doğrusal olmama, çoklu denge gibi unsurları içermeleri açısından postmodern felsefe iktisat bilimine önemli açılımlar getirmektedir. Son yıllarda postmodern felsefenin önem kazanmasıyla iktisatta dikkat çekilen diğer iki gelişme ise, yeni davranışsal iktisat ile de öne çıkan H.Simon'un ortaya attığı sınırlı rasyonellik (Dow, 2008) ve ajan temelli, kompleks uyarlamalı dinamik modellerdir (Leijonhufvud, 2009, s.741-757).

Postmodern felsefenin iktisada getirmiş olduğu yeni akım, doğrusal olmayan, sınırlı rasyonellik, birbirini etkileme, heterojen bireyler, öğrenme ve adaptasyon, dengesizlik ve çoklu denge, dengenin kararsızlığı, rastlantı, belirsizlik, dinamik, kompleksite (karmaşıklık) ve sosyal değer gibi çoklu çözüm mekanizmalarına daha fazla önem veren iktisadi bilimsel metodolojilerinin gelişmesine olanak vermektedir.

Sonuç

Modern bilim metodolojisinin, mantıksal tek akılcı pozitivistten beslenen epistemolojik bileşenlerini eleştiriye tabi tutarak, tek akıllar yerine çok akıllar vardır önermesi yapan Postmodern felsefe bilime ve bilim metodolojine yeni bir alternatif sunmayı başarmıştır. Postmodern felsefe, modernist bilim felsefesinin Kartezyen düşünce sistemi üzerine inşa ettiği metodolojik arka planın anlamsız bileşenleri içinde geçerlilik arz eden Neoklasik, Keynesyen, Marksist gibi iktisat okullarının tek doğruculuğunu eleştirerek iktisat biliminde yeni bir tartışma açmıştır.

Günümüz modern iktisadı da bu tartışmaların ışığında 1980 sonrası yoğun bir şekilde evrim geçirmeye başlamıştır. İktisadın geçirdiği evrime bağlı olarak tek tipleştirilen bir bilimsel yaklaşım yerine farklı alternatifleri ve çoklu çözümü içeren bir yapıya dönüşmesi önemlidir. Modernizmin iktisat bilimine hakim olması, iktisadın temel konuları olan üretim, rekabet,

faydacılık, denge, işsizlik gibi kavramlarının insan ve toplumla ilişkili olsa da bu bağı giderek kopartmaktadır. İktisadın doğa bilimleri ve matematikle kurduğu bağ ile birlikte, iktisat biliminin hakim paradigması konumunda olan Neoklasik iktisat okulunun iktisadi yoğun bir formülasyon sürecine hapsedilmesi, iktisadi gerçek amacından koparılmış bir metodolojik tekel ilişkisi içine sokmuştur. İktisat bilimindeki bu seyir iktisatçıların kendi araştırma alanı olan iktisadi alandan uzaklaşmasına ve diğer toplum bilimlerini de besleyemeyen bir hal almasına neden olmuştur.

Postmodern felsefede iktisatta matematiğin yoğun kullanımı eleştirilse de, iktisat biliminde kullanılan üretim miktarı, fiyat istihdam gibi sayısal özellikleri olan karmaşık durumların analizi yapılmak istendiğinde matematik kaçınılmaz bir araçtır. Postmodern iktisada göre, iktisatta matematiğin kullanımı önemlidir, ancak iktisadi dinamik olguların açıklanmasında bir amaç değil araç olarak kullanıldığı sürece önemlidir.

Postmodernizmin iktisada önerdiği, bireyin optimum iktisadi bireyi aşan bir çerçevede kavramlaştırılması, iktisadi faaliyetlerde sosyal, politik ahlaki değer sistemlerini rolünün de önemsenerek modernist iktisadın önerdiği tek doğrucu tek akılcı statik iktisat yerine dinamik iktisat olması, iktisadın bilimsel niteliğini artıracaktır.

Postmodern felsefe iktisat bilimi etkileşiminde, çoğulcu düşünce mekanizmasının iktisada yansımaları sürdüğü takdirde, pozitivist-normatif ikilemi sorgulanmaya devam edecektir. İktisat bilimi postmodernist felsefenin esintileriyle, teorik önermelerin ampirik kanıtlarla desteklendiği; ekonometri, matematiğin formel modelleri yanında diğer gözlem ve deneysel yöntem ve araştırmalara yer verildiği; insan davranışlarına da iktisat epistemolojisinde yer veren bir bilim olacaktır. Postmodern felsefenin getirmiş olduğu çoğulcu yapının devamı halinde iktisat, farklı iktisat okulları arasında ve iktisatçılarla farklı sosyal bilimciler arasında disiplinlerarası bir diyalogun olduğu; zıtları bol olan, çoğulcu, dinamik bir bilim haline gelecektir.

Kaynakça

Acar M. ve Demir Ö. 2005. *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Adres Yayınları: Ankara.

Beed, C. 1991. "Philosophy of Science And Contemporary Economics: an Overview", *Journal Of Post Keynesian Economics*, 13(4), 459-489.

Beriş, H. E. 2003. "Moderniteden Postmoderniteye", Siyaset, Ed. Mümtaz'er Türköne, Lotus Yayınevi:Ankara.

- Blaug, M. 1986. “*Economic Theory in Retrospect*”, Cambridge University Press: London.
- Dow, S. 2008. “Mainstream Methodology, Financial Markets and Global Political Economy”, *Contributions to Political Economy*, 27, 13-30.
- Dridi, R., Guay, A. ve Renault, E. (2007). “Indirect Inference and Calibration of Dynamic Stochastic General Equilibrium Models”, *Journal of Econometrics*, 136(2), 397-430.
- Durusoy, S. 2008. “İktisat biliminin Yeri ve Yöntemi Neden Sorgulanıyor?”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1), 1-26.
- Eren, E. 2012. “Küresel Bunalım, İktisat Eğitimi ve Yeni İktisat”, *Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni*, 103, 1-14.
- Frenkel, R. ve Rapetta, M. 2009. “A Developing Country View of the Current Global Crisis: What Should not be Forgotten and what Should be Done”, *Cambridge Journal of Economics*, 33, 685-702.
- Habermas, J. 1998. “Sosyal Bilimlerin Mantığı Üzerine”, çev: Mustafa Tüzel, Kabalcı Yayınevi: İstanbul.
- Hommes, C. H. 2006. “Heterogenous Agent Models in Economics and Finance”, (Ed.) L. W. Tesfatsion ve L. L. Judd, *Handbook of Computational Economics*, cilt 2, North-Holland:Amsterdam.
- Kale, N. 2002. “Modernizmden Postmodernist Söylemlere Doğru”, *Doğu Batı*, 29-49.
- Kara, A. 2001. “İktisat Kuramında Pozitivizm ve Postmodernizm”, Vadi Yayınları: İstanbul.
- Lejonhufvud, A. 2009. “Out of the Corridor: Keynes and the Crisis”, *Cambridge Journal of Economics*, 33, 741-757.
- Milberg, W. 2007. “The New Social Science Imperialism and the Problem of Knowledge in Contemporary Economics”, New School for Social Research.
- Mirowski, P. 1991. “Postmodernizm and the Social Theory of Value”, *Journal of Post Keynesian Economics*, 13(4), 565-582.
- Mirowski, P. ve Sent, E. 2002. *Science Bought and Sold: Essays in the Economics of Science*, University of Chicago Press: Chicago.
- Olgun H. 1979. “İktisat ve Matematik Üzerine”, İktisatta Kapsam ve Yöntem: Seçme Yazılar İçinde Der: Fikret Görün, *Orta Doğu Teknik Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi Yayını* (33).
- Polanyi, K. 2000. “Büyük Dönüşüm”, çev: Ayşe Buğra, İletişim Yayınları: İstanbul.
- Ruccio, F. D. 1991. Postmodernizm and Economics, *Journal of Post Keynesian Economics*, 13(4), 495-510.

Serdaroğlu, U. 1987. “*Türkiye İçin Bir Sabit Fiyat Geçici Genel Denge Modeli ve İşsizlik*”, A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Serdaroğlu, U. 1995. İktisatta Kadın Bakış Açısını İçerecek Bir Yaklaşım Postmodernist Olabilir mi? *Ekonomik Yaklaşım*, 6(15), 53-74.

Yay, T. 2005. İktisadın Kapsamı ve Yöntemi Üzerine, *Ekonomik Yaklaşım*, 16(57), 1-33.